

Crítica

Opinió

El llibre de la setmana

Com explotar la crueltat amb mala bava

UN JUDICI DE PEDRA

Ruth Rendell

Males Herbes

Traducció de Carles

Mengual i Sílvia Alemany

350 pàg. / 19,90 €

“L'Eunice Parchman va assassinar la família Coverdale perquè no sabia llegir ni escriure”. És la frase amb què comença *Un judici de pedra* –traduïda al català per Carles Mengual i Sílvia Alemany– que Ruth Rendell (Londres, 1930-2015) va publicar l'any 1977 i que, igual que tants altres títols de la seva prolífica producció, va ser tot un èxit de vendes. És una primera frase que permet fer-se una idea prou exacta del que és la novel·la: una obra efectista, truculenta i intel·ligent.

Coneguda inicialment pels seus *whodunnits* –intrigues criminals en què un detectiu o un policia ha de resoldre qui ha comès un delictes–, Rendell aviat va obrir un nou front en la seva creativitat com a narradora i es va convertir en una mestra del *thriller* psicològic i del suspens amb atmosfera malaltissa i personatges foscos o directament maníacs, que explorava des de dins, posant-se en la se-

va pell, mostrant-ne les pulsions i les pors i els ressentiments i les ràbies, escorcollant-ne l'ànima.

Això és precisament el que fa a *Un judici de pedra*, en què, després d'anunciar-nos ja d'entrada el drama central del relat –l'assassinat d'una família benestant a mans d'una dona “normal” que tanmateix “posseïa la terrible i pràctica lucidesa atàvica del simi”–, procedeix a reconstruir els esdeveniments que hi han desembocat i a analitzar el caràcter dels personatges que hi han pres part. És un compte enrere que renuncia al misteri i a la sorpresa i que abraça el suspens –per dir-ho acudint a la dicotomia que Hitchcock va explicar tan bé a Truffaut– perquè l'autora vol prioritzar la dimensió moral, psicològica i atmosfèrica de la novel·la en detriment de l'argumental.

La font de la perversitat

Vincular d'una manera tan explícita la condició d'analfabeta de la protagonista amb el seu acte criminal, tal com fa la primera frase de la novel·la, podria tenir certs perills –la sublimació pedant i cursi de la cultura, el classisme, el paternalisme condescendent–, però Rendell no és pedant ni classista ni paternalista i fa que la seva protagonista sigui una assassina, no perquè és analfabeta, sinó perquè li fa vergonya i l'enfurisma ser-ho i li fa por que descobreixin el seu secret. La vergonya, la por i el ressentiment com a font originària d'una perversitat que, com més va, més es rebolca en el recel i en la mentida i menys és capaç de contenir-se i més creix i es propaga: és efectiu i perspicaç.

A més, Rendell té l'astúcia de connectar, amb una subtilesa que en altres passatges es troba a faltar, l'analfabetisme de l'Eunice amb el trauma per excel·lència de la història moderna d'Anglaterra: els bombardeigs nazis de Londres durant la II Guerra Mundial. En aquest sentit, la complexitat, la rodonesa i la monstruosa versemblança de l'Eunice posen encara més en evidència la pobresa de clixé del personatge de la seva còmplice, una fanàtica religiosa que acaba perdent el cap.

Contada per una narradora omniscient que accedeix a tot arreu, domina a conveniència els materials humans i literaris que maneja i, a més, és absolutament intervencionista –en el sentit que opina, instrueix, anticipa, pontifica, recorda, adverteix, és sarcàstica i dirigeix sense manies l'atenció del lector–, *Un judici de pedra* de vegades cau en el psicologisme primari i el sociologisme obvi i, en certs passatges, sobreexplica accions i pensaments que seria millor deixar apuntats o insinuats. S'hi veu massa iceberg, per dir-ho com Hemingway. Però s'ha de reconèixer que és una novel·la escrita amb ritme, tensió i malícia, i que Rendell és una exploradora valenta de la crueltat i una virtuosa de la mala bava.

Pere Antoni Pons

Això no cal dir-ho

JAVIER PÉREZ ANDÚJAR

No miris endins

L'altre dia em vaig comprar el número de febrer de la revista francesa *Archéologia* perquè a la portada hi havia un mamut llanut. Abans, les revistes em cridaven l'atenció quan duïen en primera plana Kim Basinger. Hi ha un quiosc proper al Mercat de Sant Antoni que es diu Free Time i que té molts diaris i revistes franceses, britàniques, alemanyes, italianes... De tant en tant, n'agafo alguna per creure que m'estic civilitzant. L'idioma no és impediment, ja que, al cap i a la fi, mai no he entès cap llengua ni viva ni morta (incloses, entre les vives, la castellana i la catalana). De llengües mortes tinc unes molt esquifides nocions de llatí, i el record d'haver parlat en *cheli*. A la penya, li deïem la *basca*.

Fins fa poc creia que pensava en castellà. I fins i tot, que hi somniava. Per culpa de Steven Pinker m'he fet a la idea que el cervell pensa en el seu propi llenguatge. Un idioma intrínsec de la ment. Diguem-li mentalità per similitud amb reptilià. Així i tot, hi ha paraules que es diuen igual en tots els idiomes del món, com *mamut* i *Kim Basinger*. No sé si són com les que fa servir el cervell. Icones a les quals no els calen paraules. Paraules imatge, potser. El mamut forma part de les nostres arrels. Ha estat representat des de Sibèria fins a Cantàbria per les parets d'Europa al llarg de vint mil anys. Si més no, és el que s'hi diu al dossier d'*Archéologia*.

La funció principal del llenguatge no és comunicar-se sinó enraonar, assegura Xurxo Mariño

Aquest dossier sobre els gegants de la prehistòria (i la seva extinció) està dedicat a la memòria dels paleontòlegs Emiliano Aguirre (1925-2021) i Yves Coppens (1934-2022), presentats per aquest ordre. El científic gallec Emiliano Aguirre ha sigut reconegut com a pare de les excavacions d'Atapuerca, i se li deu així mateix, durant els anys del franquisme, assolir la divulgació de les teories evolutives publicant a la notable Biblioteca de Autores Cristians, vinculada, però, a l'Asociación Católica de Propagandistas. Té molt mèrit, ja que, en gran manera, no es tractava d'una Església ni evolutiva ni evolucionada.

Al persuasiu llibre de Xurxo Mariño *La conquesta del llenguatge. Una mirada a la evolució de la mente simbòlica* (Shackleton Books, 2020), es llegeix que la funció principal del llenguatge no és comunicar-se sinó enraonar. La major part del temps, el nostre cervell es dedica a la reflexió interna. Potser això quedava més clar abans de les tertúlies de televisió. Però continua sent així.

És amb aquesta misteriosa funció interna del llenguatge amb la qual s'han escrit els més memorables passatges de la literatura moderna, com ara el monòleg interior de Molly Bloom, a l'*Ulisses* de James Joyce, i els millors relats de fantasmes, com *Un altre pas de rosca*, de Henry James, o *No mires ahora*, de Daphne du Maurier. Hi ha una literatura per damunt de les paraules.

És amb aquesta misteriosa funció interna del llenguatge amb la qual s'han escrit els més memorables passatges de la literatura moderna, com ara el monòleg interior de Molly Bloom, a l'*Ulisses* de James Joyce, i els millors relats de fantasmes, com *Un altre pas de rosca*, de Henry James, o *No mires ahora*, de Daphne du Maurier. Hi ha una literatura per damunt de les paraules.

Kim Basinger amb Michael Keaton a *Batman*. WARNER